

Instrukce náměstka pro řízení sekce 4 č. 3/2017

Věc: Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Datum účinnosti: 01. 04. 2017

Určeno pro: Úřad práce ČR

Odbor odvolání a správních činností nepojistných dávek
MPSV

Zrušovací řídící akt MPSV: -0-

Vypracoval: Odbor nepojistných sociálních a rodinných dávek

Počet stran: 17

Č. j.: MPSV- 2016/ 243663 – 44

Zpracovatel: Mgr. Kateřina Jirková – ředitelka odboru nepojistných sociálních a rodinných dávek

Dne: 24. února 2017

Schválil: JUDr. Jiří Vaňásek – náměstek pro řízení sekce zaměstnanosti a nepojistných sociálních dávek

Dne: 24. února 2017

Za účelem sjednocení postupů Úřadu práce ČR a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek MPSV:

1. Vydávám

Instrukci ke sjednocení postupu v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

2. Ukládám

Úřadu práce ČR a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek MPSV zajistit realizaci plnění povinností vyplývajících z této instrukce.

3. Instrukce nabývá účinnosti dnem 1. 4. 2017.

JUDr. Jiří Vaňásek

náměstek pro řízení sekce zaměstnanosti
a nepojistných sociálních dávek

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pomoci v hmotné nouzi“), rozeznává šest specifických situací, kdy lze osobu považovat za osobu v hmotné nouzi, protože nemá dostatečné prostředky k zabezpečení svých nezbytných základních životních podmínek, popřípadě k úhradě nezbytných jednorázových výdajů. Uvedené situace, které osoba bez mimořádné a okamžité pomoci ze strany státu nedokáže sama vyřešit, jsou řešeny právě prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci (dále jen „MOP“). Pro uvedené situace obecně platí, že:

- **není podstatné, zda osoba je či není příjemcem opakujících se dávek pomoci v hmotné nouzi (příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení)¹;**
- **není možné tyto situace paušalizovat², stejně jako výši³ jednotlivých MOP pro konkrétní případy, protože by mohlo dojít k popření samotného účelu této dávky⁴.**

Specifické situace, kdy lze osobu uznat za osobu v hmotné nouzi pro MOP:

Situace 1: Hrozba vážné újmy na zdraví⁵

MOP újma na zdraví je určena k řešení výjimečných situací, kdy orgán pomoci v hmotné nouzi považuje za osobu v hmotné nouzi osobu, která nesplňuje podmínky pro posouzení stavu hmotné nouze, který podmiňuje přiznání příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení, ale má prokazatelně nedostatek finančních prostředků, a proto jí hrozí vážná újma na zdraví. K uvedenému závěru může Úřad práce České republiky (dále jen „ÚP ČR“) dojít např. na základě získaných informací **v rámci sociální práce**, popřípadě na základě **spolupráce se sociálním pracovníkem příslušného obecního úřadu**.

V těchto případech půjde především o osoby z třetích zemí, které se na území České republiky (dále jen „ČR“) dostanou do obtížné sociální situace (např. ženy, které byly do ČR zavlčeny za účelem prostituce). Do podobné situace se dostanou i občané Evropské unie (dále jen „EU“), na které se nevztahuje nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř EU a nemají ještě „odbydleny“ 3 měsíce. Ve výjimečných případech půjde i o poskytnutí MOP osobám, kterým nebude možné poskytnout pomoc jiným způsobem. Zároveň je možné MOP újmu na zdraví poskytnout v situaci, kdy se v rodině, která pobírá příspěvek na živobytí, narodí dítě, avšak pro účely nároku na opakující se dávku pomoci v hmotné nouzi se změna v okruhu společně posuzovaných osob projeví až následující kalendářní měsíc. V rámci řízení o uznání této osoby za osobu v hmotné nouzi jde zejména o posouzení, zda osobě v případě neposkytnutí finanční pomoci

¹ Výjimku tvoří pouze MOP z důvodu vážné újmy na zdraví (dále v textu viz situace 1), kdy má osoba na tuto MOP nárok pouze v případě, že jí v daném měsíci nevznikne nárok na opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi.

² Samozřejmě při respektování zákonných limitů.

³ Např. stanovením takového limitu výše dávky, který neumožní danou specifickou situaci řešit a poskytnutá pomoc státu tak není efektivní.

⁴ Kterým se řeší zcela specifické, rozličné situace mimořádnou intervencí státu.

⁵ Viz ust. § 2 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

hrozí vážná újma na zdraví. Nejedná se však o situace, kdy osoba potřebuje prostředky na léky a zdravotní péči.

U této MOP se **nezkoumá okruh společně posuzovaných osob**. V těchto situacích uplatňuje žádost pouze jednotlivec (za nezletilé dítě jeho zákonný zástupce)⁶. Zároveň jsou zde upraveny specifické podmínky **oprávněných osob**. Přiznání této dávky, jako jediné ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi, se vztahuje i na osoby, které se na území ČR nacházejí „**nelegálně**“, resp. mimo režim zákona o pobytu cizinců – např. oběti obchodu s lidmi, komerčního sexu, únosu. V tomto případě nemusí být splněna **podmínka trvalého pobytu** či **hlášeného pobytu** a ani podmínka **bydliště** na území ČR⁷.

Výše MOP, kdy osobě hrozí vážná újma na zdraví, se stanoví k doplnění příjmu **do výše existenčního minima** osoby, která není nezaopatřeným dítětem. U **nezaopatřeného dítěte** se stanoví k doplnění příjmu **do výše jeho životního minima**. Z uvedeného je zřejmé, že příjmy osoby, které bude poskytnuta MOP v této situaci, musí být nižší, než je částka existenčního minima (u nezaopatřeného dítěte částka životního minima).⁸

Způsob výplaty provádí ÚP ČR převodem na platební účet určený žadatelem, v hotovosti, poštovním poukazem, využitím poukázky na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby, prostřednictvím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě nebo přímou úhradou částek, k jejichž úhradě je příjemce dávky zavázán. Určí-li ÚP ČR způsob výplaty využitím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, musí být zachován zákonem daný poměr. Tento poměr je stanoven tak, že tímto způsobem může být poskytnuto nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané MOP⁹. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, může ÚP ČR v těchto případech poskytnout MOP i v hotovosti pokladnou.

Situace 2: Mimořádná událost¹⁰

MOP mimořádná událost je specializována na úhradu nákladů osoby, která byla orgánem pomoci v hmotné nouzi uznána za osobu v hmotné nouzi, kterou postihla vážná mimořádná událost a její **celkové sociální a majetkové poměry** jsou takové, že jí neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami. Vážnou mimořádnou událostí se rozumí zejména živelní pohroma (např. povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie.

Do této kategorie je zařazena např. i událost, kdy osobě při požáru shoří oblečení a osoba si požádá o úhradu nového oblečení. Dále je možné dávku poskytnout např. po povodni na úhradu dezinfekčních prostředků či jiných chemických prostředků k odstranění prvotních škod apod. Jde o **demonstrativní výčet** událostí. Pokud osobu postihne i jiná mimořádná událost, která není v příslušném ustanovení zákona

⁶ Viz ust. § 36 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi

⁷ Viz ust. § 5 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi

⁸ Viz ust. § 37 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi

⁹ Viz ust. § 43 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹⁰ Viz ust. § 2 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi

o pomoci v hmotné nouzi uvedena, je na ÚP ČR, aby v rámci **správního uvážení** posoudil, zda tuto událost za mimořádnou uzná.

MOP lze poskytnout jen jedné osobě ze společně posuzovaných osob¹¹. Při posuzování majetkových poměrů osob se přihlíží především k případné finanční hotovosti, kterou by osoby mohly použít k prvotní likvidaci následků vážné mimořádné události, aniž by bylo ohroženo uspokojování jejich základních životních potřeb. Je důležité si uvědomit, že smyslem této MOP je zabezpečit osobu na přechodnou dobu, **zabezpečit její základní životní potřeby a zabezpečit první pomoc k odstranění důsledků katastrofy do doby, než bude možné poskytnout pomoc z jiných zdrojů** (např. z pojišťovny, od obce v rámci její samostatné působnosti).

Pro uvedenou situaci je mimořádná okamžitá pomoc posuzována **v rámci okruhu společně posuzovaných osob. Jestliže bude v rámci okruhu společně posuzovaných osob osoba, která není osobou oprávněnou, bude se pro účely zjištění nároku na dávku a zároveň i pro výši dávky posuzovat společně**¹². To znamená, že pro určení nároku na MOP a stanovení výše dávky se k této osobě bude přihlížet a budou se posuzovat její příjmy, majetkové a sociální poměry. Taktéž se bude postupovat i u společně posuzovaných osob, které nebudou plnit podmínky stavu hmotné nouze podle § 3 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné (např. nebudou v pracovním nebo obdobném vztahu ani nebudou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost a nebudou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání).

Na MOP mají nárok při splnění stanovených podmínek v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (např. podmínky podle ust. § 3) osoby, které jsou **oprávněnými osobami** podle ust. § 5 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Kromě uvedených osob spadají do okruhu oprávněných osob pro MOP i osoby pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz – vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území). **Všechny výše uvedené kategorie osob musí mít na území ČR zároveň bydliště.**

Výše MOP, kdy osobu postihne mimořádná událost, se stanoví s přihlédnutím k sociálním a majetkovým poměrům a příjmové situaci osoby **až do patnáctinásobku částky životního minima jednotlivce** (tj. až do výše 51 150 Kč)¹³. Znamená to, že může být poskytnuta i částka nižší.

Způsob výplaty provádí ÚP ČR převodem na platební účet určený žadatelem, v hotovosti, poštovním poukazem, prostřednictvím poukázky na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby, prostřednictvím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě nebo přímou úhradou částek, k jejichž úhradě je příjemce nebo osoba společně posuzovaná v hmotné nouzi zavázána. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, může ÚP ČR v těchto případech poskytnout MOP i v hotovosti pokladnou.

¹¹ Viz ust. § 36 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹² Viz ust. § 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹³ Viz ust. § 37 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi

Situace 3: Jednorázový výdaj¹⁴

MOP jednorázový výdaj je určena na úhradu nezbytného jednorázového výdaje. Jde o situaci, která je přímo vázaná na **správní uvážení** ÚP ČR. Jednorázový výdaj je pro uvedený účel **charakterizován příkladmo**, takže ÚP ČR umožňuje jeho využití i v dalších situacích, které nejsou v zákoně přímo uvedeny.

Nárok na MOP má osoba, která byla ÚP ČR uznána za osobu v hmotné nouzi, protože nemá **vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům** dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje, spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázání ztráty osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu. Jde např. o možnost uhradit správní poplatek v situaci, kdy osoba musí vyměnit své osobní doklady za nové (např. u cizince, který opouští uprchlické zařízení a potřebuje výměnu dokladů kvůli změně pobytu). Dále např. možnost uhrazení poplatku za vstupní lékařskou prohlídku při nástupu do zaměstnání (za předpokladu, že je prokázáno, že ji zaměstnavatel neuhraduje). Příkladem může být osoba sousedního státu, která byla okradena na území ČR a nemá finanční prostředky na cestu do svého domovského státu. Může se jednat např. o situaci, kdy je osoba okradena o svůj jediný příjem v daném měsíci, přičemž tuto skutečnost prokáže a nezůstanou jí žádné finanční prostředky na úhradu nákladů spojených s bydlením. MOP jednorázový výdaj je možné poskytnout i na úhradu na svoz a likvidaci odpadu a úhradu pevných paliv (pokud částka nebyla zohledněna v doplatku na bydlení).

Důležitou vlastností této MOP je možnost jejím poskytnutím adekvátně reagovat na riziko okamžité ztráty bydlení osob nebo zejména možnost pomoci osobám integrovat se do přiměřeného standardního bydlení. Jedná se zejména o úhradu nákladů na bydlení, pokud osoba nepobývá celý měsíc v bytě (např. u nocleháren) a během jednoho měsíce mění své ubytování a náklady za ubytování jí jsou rozpočteny na dny. V souvislosti s posuzováním případů hodných zvláštního zřetele je tuto MOP možné v odůvodněných případech a pouze po určitou dobu (doporučují se 2 měsíce) poskytnout na úhradu odůvodněných nákladů na bydlení, aby osoba nebyla ohrožena okamžitou ztrátou bydlení.¹⁵

V odůvodněných případech ji lze přiznat i na úhradu kauce (jistoty) u přechodu do standardní formy bydlení, a to k předcházení nárůstu počtu klientů žijících v nevhodné formě bydlení a jejich dalšímu vylučování ze společnosti. Tato MOP může být přiznána i na úhradu nákladů spojených se stěhováním. Možnost získání přiměřeného standardního bydlení je třeba řešit v rámci sociální práce domluvou s pronajímatelem, popř. garancí platby nájemného přímou úhradou na účet majitele bytu. V těchto případech je nezbytné se při správní úvaze zabývat historií pobírání dávek pomoci v hmotné nouzi a bydlení – konkrétně především situacemi a okolnostmi, za kterých se klient v minulosti stěhoval. V případě opakovaně podané žádosti o úhradu jistoty je třeba zohlednit jednak již dříve vyplacené MOP

¹⁴ Viz ust. § 2 odst. 5 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹⁵ Viz Instrukce 10/2016 - Postup při posouzení případu hodného zvláštního zřetele u osob užívajících jiný než obytný prostor, ubytovací zařízení a část bytu podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

ke stejnému účelu a důvody ukončení poslední nájemní smlouvy u standardní formy bydlení (např. ukončení nájemní smlouvy uplynutím sjednané doby X ukončení nájemní smlouvy ze strany pronajímatele z důvodu porušení ustanovení nájemní smlouvy, nehrazení nájemného apod.).

U této MOP se **nezkoumá okruh společně posuzovaných osob**. V těchto situacích uplatňuje žádost pouze jednotlivec (za nezletilé dítě jeho zákonný zástupce)¹⁶.

Na MOP mají nárok při splnění stanovených podmínek v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (např. podmínky podle ust. § 3) osoby, které jsou **oprávněnými osobami** podle ust. § 5 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Kromě uvedených osob spadají do okruhu oprávněných osob pro MOP i osoby pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz – vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území). V tomto případě nemusí být splněna podmínka **bydliště** na území ČR¹⁷.

Pokud jde o **výši MOP**, kdy osoba nemá dostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje, stanovuje se **až do výše jednorázového výdaje**¹⁸. Výše dávky je však odvislá od správního uvážení. Přiznaná výše MOP jednorázového výdaje musí zaručit, že si osoba za poskytnuté finanční prostředky jednorázový výdaj uhradí. Nemusí se jednat o finanční prostředky ve výši v žádosti o MOP požadované, pokud může být sledovaného účelu dosaženo vynaložením menšího objemu finančních prostředků.

Způsob výplaty určí ÚP ČR jako způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání této MOP, nebo využitím poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Hotovostní způsob výplaty je možné využít pouze v případě, nelze-li využít uvedených způsobů výplaty, nebo pokud ÚP ČR dospěje v odůvodněném případě k závěru, že je důvodné poskytnutí dávky tímto způsobem. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, může ÚP ČR v těchto případech poskytnout MOP i v hotovosti pokladnou. Důvody pro volbu hotovostního způsobu výplaty musí být vždy součástí spisové dokumentace (protokol o ústním jednání, odůvodnění oznámení/rozhodnutí).

Situace 4: Náklady spojené s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby¹⁹

Nárok na MOP má osoba, která byla ÚP ČR uznána za osobu v hmotné nouzi, protože nemá vzhledem k **příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům** dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby. Jde o situace, kdy se v domácnosti **porouchá** nebo **schází** předmět, který je **nezbytný pro zajištění základních životních potřeb** (např. lednička, pračka, postel) a není tak nadále únosné v domácnosti fungovat bez konkrétního předmětu. Orgán pomoci v hmotné nouzi v rámci správního uvážení posuzuje, zda předmět, na jehož úhradu osoba

¹⁶ Viz ust. § 36 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹⁷ Viz ust. § 5 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹⁸ Viz ust. § 37 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹⁹ Viz ust. § 2 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi

žádá poskytnout MOP, má charakter nezbytného předmětu dlouhodobé potřeby. Zároveň se hodnotí, zda původní předmět nelze opravit, zda nový předmět není příliš nákladný, zda je nepostradatelný a jeho pořízením nedojde ke zhodnocení majetku třetí osoby (bude i nadále majetkem žadatele a nehrozí, že zůstane jinému subjektu). Pokud ÚP ČR požadoval po osobě doložení potvrzení o ne/opravitelnosti předmětu dlouhodobé potřeby, měl by tento výdaj následně zohlednit do celkové výše MOP.

Při hodnocení nároku na dávku ÚP ČR **posuzuje každou žádost individuálně s přihlédnutím ke specifickým jednotlivých osob a potřebám rodiny**. Např. v případě, kdy o dávku žádá početná rodina, je nezbytné přihlédnout k počtu osob v domácnosti a to z toho důvodu, že vícečetné rodině je nesmyslné neuváženě přispívat např. na lednici/pračku pro 1 osobu. Zároveň je při posuzování nároku na MOP nezbytné přihlédnout ke skutečnosti, zda osoba žádající o MOP je zaměstnaná, popř. má jiný pravidelný příjem²⁰ a tuto skutečnost zohlednit v rámci správního uvážení.

Orgán pomoci v hmotné nouzi by měl při svém posuzování zvážit možnost zajištění předmětů dlouhodobé potřeby prostřednictvím charity, bazarů apod. přiměřeně k celkovému charakteru požadovaného předmětu. Je důležité, aby ÚP ČR o tomto postupu osobu informoval a zároveň, aby měl prověřené bazary, které nabízejí solidní a použitelné zboží. V tomto smyslu je třeba upozornit, že v bazarech není vhodné pořizovat elektroniku, které uplynula záruční lhůta, stejně tak nábytek, který může být promořen škůdci. Pokud je předmět dlouhodobé potřeby na doporučení ÚP ČR zakoupen z bazaru a prokazatelně bez přímého cizího zavinění nebude moci být z důvodu poruchy dále užíván, je zapotřebí, aby ÚP ČR zohlednil tuto skutečnost při podání opakující se žádosti o MOP za stejným účelem.

Pro uvedenou situaci je mimořádná okamžitá pomoc posuzována **v rámci okruhu společně posuzovaných osob, podobně jako u opakujících se dávek**, tzn. podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. **Jestliže bude v rámci okruhu společně posuzovaných osob osoba, která není osobou oprávněnou, bude se pro účely zjištění nároku na dávku a zároveň i pro výši dávky posuzovat společně**²¹. To znamená, že pro určení nároku na MOP a stanovení výše dávky se k této osobě bude přihlížet a budou se posuzovat její příjmy, majetkové a sociální poměry. Taktéž se bude postupovat i u společně posuzovaných osob, které nebudou plnit podmínky stavu hmotné nouze podle § 3 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné (např. nebudou v pracovním nebo obdobném vztahu ani nebudou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost a nebudou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání).

Na MOP mají nárok při splnění stanovených podmínek v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (např. podmínky podle ust. § 3) osoby, které jsou **oprávněnými osobami** podle ust. § 5 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Kromě uvedených osob spadají do okruhu oprávněných osob pro MOP i osoby pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz –

²⁰ Rozhodně není možné, ani vhodné osoby s příjmem automaticky vylučovat z možného nároku na tuto MOP.

²¹ Viz ust. § 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území). **Všechny výše uvedené kategorie osob musí mít na území ČR zároveň bydliště.**

Výše MOP, kdy osoba nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby, se stanoví až do výše nákladů na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby. Podmínkou však je, že **součet** poskytnutých dávek nesmí **v rámci kalendářního roku** překročit **desetinásobek životního minima jednotlivce** (tj. částka ve výši 34 100 Kč)²². ÚP ČR v těchto případech může určit výši dávky podle nejlevnější ceny požadovaného předmětu dlouhodobé potřeby, který si může žadatel v místě svého pobytu pořídit (v rámci sociální práce, využití informací na internetu, spolupráce se sociálními pracovníky obecních úřadů), anebo doporučit žadateli opravu, vyjde-li to levněji, popř. splátkový prodej, pokud to finanční situace žadatele dovoluje (doporučení splátkového prodeje není vhodné tam, kde jsou jediným příjmem rodiny pouze dávky pomoci v hmotné nouzi).

Způsob výplaty určí ÚP ČR jako způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání této MOP, nebo využitím poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Hotovostní způsob výplaty je možné využít pouze v případě, nelze-li využít uvedených způsobů výplaty, nebo pokud ÚP ČR dospěje v odůvodněném případě k závěru, že je důvodné poskytnutí dávky tímto způsobem. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, může ÚP ČR v těchto případech poskytnout MOP i v hotovosti pokladnou nebo poštovní poukázkou. Důvody pro volbu hotovostního způsobu výplaty musí být vždy součástí spisové dokumentace (protokol o ústním jednání, odůvodnění oznámení/rozhodnutí).

Situace 5: Náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí²³

Osoba se považuje za osobu v hmotné nouzi, jestliže nemá vzhledem **k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům** dostatečné prostředky k úhradě odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. **Jde např. o situace**, kdy rodina nemá dostatečné prostředky na úhradu školních pomůcek, nákladů spojených s účastí dítěte na škole v přírodě, na lyžařském výcviku, na táboře, v jazykových kurzech, při sportovní činnosti. ÚP ČR v těchto případech musí vzít v potaz, zda je účast dítěte v zájmových kroužcích nebo na výjezdních zájmových akcích nezbytná a zda není zvolena zájmová činnost příliš nedůvodně finančně náročná či zda neexistuje obdobná zájmová činnost méně finančně náročná. Odůvodněnost nákladů na zájmovou činnost nezaopatřeného dítěte, o jejíž úhradu se žádá, je třeba vždy posuzovat s ohledem na to, zda cena zvoleného druhu zájmové činnosti je přiměřená celkovým sociálním a majetkovým poměrům rodiny dítěte. V těchto případech by měl ÚP ČR také zjišťovat, zda škola či výcvikové středisko nemá vyčleněny fondy pro úhradu, třeba i částečnou, takového kurzu nebo činnosti, či zda existuje možnost úhrady např. z preventivních fondů

²² Viz ust. § 37 písm. d) zákona o pomoci v hmotné nouzi

²³ Viz ust. § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi

zdravotních nebo jiných pojišťoven, fondu kulturních a sociálních služeb zaměstnavatele rodičů, nebo fondů od městských úřadů či z neziskového sektoru.

ÚP ČR osloví a následně spolupracuje se školskými zařízeními, které se mohou vyjádřit a posoudit, zda tyto aktivity a činnost mohou přispět k začlenění do kolektivu vrstevníků, případně zda by neúčast dítěte na aktivitách spojených s účastí dítěte ve vzdělávacím procesu nevedla k vyloučení dítěte z okruhu jeho spolužáků. V případě, že by ÚP ČR měl pochybnosti u nezletilých nezaopatřených dětí s vyhodnocením MOP podle uvedených kritérií, má možnost požádat o součinnost sociálně-právní ochranu dětí (dále jen „SPOD“).

Příkladem této MOP může být i úhrada pracovních oděvů a pracovních pomůcek pro studenty učňovských oborů (např. sada nožů, pracovní oblečení pro výkon praxe apod.), které jsou finančně nákladné, škola na ně nepřispívá a zároveň je nelze získat zdarma např. prostřednictvím charity či jiných neziskových organizací.

ÚP ČR má rovněž možnost považovat osobu za osobu v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné prostředky k úhradě nákladů souvisejících se SPOD. Mezi nezbytné náklady, které souvisejí **s výkonem SPOD** podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SPOD“) lze zařadit zejména **náklady na odbornou poradenskou pomoc poskytovanou poradenským zařízením** (rodinná, manželská poradna, zařízení odborného poradenství pro péči o děti), jiným **registrovaným poskytovatelem sociálních služeb** (např. poskytovatelé sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, krizové pomoci, rané péče, terénních programů), fyzickou a právníčkou **osobou pověřenou k výkonu SPOD** v oblasti poskytování poradenské pomoci dětem, **rodičům** nebo jiným **osobám odpovědným za výchovu dítěte, dětským psychologem, střediskem výchovné péče nebo pedagogicko-psychologickou poradnou**. Může se jednat rovněž o odbornou poradenskou pomoc ve formě rodinné mediace, která je zajišťována zapsaným mediátorem podle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů. Dále mezi náklady lze zařadit cestovní výdaje rodičů na návštěvy dítěte, které je umístěno v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen „ZDVOP“) nebo v náhradní rodinné péči a výdaje spojené s dočasným pobytem dítěte u rodičů, jedná-li se o dítě, u kterého bylo nařízeno předběžné opatření, ústavní výchova, uložena ochranná výchova nebo rozhodnuto o umístění do péče ZDVOP, a příslušný orgán SPOD udělil souhlas s pobytem dítěte mimo ústavní zařízení nebo ZDVOP u rodičů.

Zároveň je třeba upozornit, že **ne každá odborná poradenská pomoc** zprostředkovaná nebo doporučená rodičům ze strany orgánu SPOD nebo uložená rozhodnutím orgánu SPOD nebo soudu **je zpoplatněna**; za úhradu se poskytuje pouze část odborné poradenské pomoci. Pokud rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte podá žádost o poskytnutí MOP, ať už pro účely odborné poradenské pomoci, cestovné na návštěvy rodičů za dítětem v náhradní péči nebo při přechodném pobytu (např. v období prázdnin) dítěte svěřeného do náhradní ústavní péče u rodičů nebo jiných osob, je **ÚP ČR oprávněn si vyžádat** potřebné **informace od** příslušného orgánu **SPOD** a konzultovat s ním odůvodněnost poskytnutí MOP v každém konkrétním případě. Týká se to i případů, kdy si pěstoun

vezme dítě do pěstounské péče a než si vyřídí pěstounské dávky, je mu možné první měsíc poskytnout finanční podporu v rámci MOP.

Doporučuje se, aby **ÚP ČR od orgánu SPOD požadoval stanovisko**, zda je **důvodné poskytnutí MOP** na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. **ÚP ČR může** orgánu SPOD k žádosti o stanovisko **připojit své postřehy**, které mohou být podnětné pro vypracování tohoto stanoviska. **Orgán SPOD je ze zákona povinen poskytnout ÚP ČR požadované údaje a vyjádření** v souladu s ustanovením § 51 odst. 5 písm. a) zákona o SPOD. Touto cestou by mělo být eliminováno nadužívání MOP pro účely SPOD a mělo by tak být zajištěno, aby MOP byla pro tyto účely využívána pouze v odůvodněných případech a v souladu se zájmy dětí. Pokud by stanovisko SPOD nebylo ve shodě se závěrem ÚP ČR, je potřeba tento závěr jasně zdůvodnit a uvést jak v oznámení/rozhodnutí o dávce, tak i ve spisové dokumentaci. Samotné oznámení/rozhodnutí o nároku na tuto MOP je však v kompetenci ÚP ČR.

V dané souvislosti je třeba doplnit, že **náklady na pobyt dítěte** ve středisku výchovné péče **uložené soudem** podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stejně jako **náklady na první setkání se zapsaným mediátorem** v rozsahu 3 hodin **uložené soudem** podle ustanovení § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle § 474 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, **nejsou výdaje**, které přímo vyplývají **ze zákona o SPOD**, ačkoliv s poskytováním SPOD většinou úzce souvisí. Proto tyto výdaje **nelze zařadit** pod úhradu **nákladů souvisejících se SPOD**.

Pro uvedenou situaci je mimořádná okamžitá pomoc posuzována **v rámci okruhu společně posuzovaných osob, podobně jako u opakujících se dávek**, tzn. podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. **Jestliže bude v rámci okruhu společně posuzovaných osob osoba, která není osobou oprávněnou, bude se pro účely zjištění nároku na dávku a zároveň i pro výši dávky posuzovat společně** ²⁴. To znamená, že pro určení nároku na MOP a stanovení výše dávky se k této osobě bude přihlížet a budou se posuzovat její příjmy, majetkové a sociální poměry. Taktéž se bude postupovat i u společně posuzovaných osob, které nebudou plnit podmínky stavu hmotné nouze podle § 3 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné (např. nebudou v pracovním nebo obdobném vztahu ani nebudou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost a nebudou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání).

Na MOP mají nárok při splnění stanovených podmínek v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (např. podmínky podle ust. § 3) osoby, které jsou **oprávněnými osobami** podle ust. § 5 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Kromě uvedených osob spadají do okruhu oprávněných osob pro MOP i osoby pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz – vízům nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území). **Všechny výše uvedené kategorie osob musí mít na území ČR zároveň bydliště.**

²⁴ Viz ust. § 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

Výše MOP, kdy osoba nemá dostatečné prostředky k úhradě nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se SPOD, se stanoví až do výše těchto nákladů. Podmínkou však je, že **součet** poskytnutých dávek nesmí **v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce** (tj. částku ve výši 34 100 Kč)²⁵.

Způsob výplaty určí ÚP ČR jako způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání této MOP, nebo využitím poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Hotovostní způsob výplaty je možné využít pouze v případě, nelze-li využít uvedených způsobů výplaty, nebo pokud ÚP ČR dospěje v odůvodněném případě k závěru, že je důvodné poskytnutí dávky tímto způsobem. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, může ÚP ČR v těchto případech poskytnout MOP i v hotovosti pokladnou nebo poštovní poukázkou. Důvody pro volbu hotovostního způsobu výplaty musí být vždy součástí spisové dokumentace (protokol o ústním jednání, odůvodnění oznámení/rozhodnutí).

Situace 6: Sociální vyloučení²⁶

Nárok na MOP má osoba, která byla ÚP ČR uznána za osobu v hmotné nouzi, protože v daném čase, s ohledem **na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků**, nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením. Jde zejména o osoby propuštěné z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo osoby po ukončení léčby chorobných závislostí, propuštěné ze zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, osoby propuštěné ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo osoby, které nemají uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že jsou osobami bez přístřeší, anebo osoby, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiných osob. Jedná se opět o **příkladný výčet situací** a ÚP ČR může poskytnout MOP i v jiných situacích, kdy hrozí osobě při neposkytnutí této pomoci sociální vyloučení. Přitom **nemusí jít jen o případy, kdy osoba opouští určité zařízení**. Může se jednat např. o situace, kdy je osoba okradena o svůj jediný příjem v daném měsíci, přičemž tuto skutečnost prokáže a nezůstanou jí žádné finanční prostředky na úhradu základních životních potřeb a hrozí jí tak sociální vyloučení. Vzhledem ke skutečnosti, že dávku lze poskytnout opakovaně, lze osobě pomoci překlenout období, v němž nemá žádné finanční prostředky, a to do výplaty příjmu v následujícím měsíci. Dávku lze **poskytnout i bez ohledu na možnost přiznání opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi, ale neměla by být poskytnuta souběžně s opakující se dávkou**. To znamená, pokud je ÚP ČR schopen rozhodnout o poskytnutí opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi v krátké době, není důvod poskytovat MOP. Jestliže ale ÚP ČR není schopen o nároku na opakující se dávku pomoci v hmotné nouzi rozhodnout hned, je možné osobě poskytnout tuto MOP. Při hodnocení situace, zda se u osoby jedná o sociální vyloučení, se využije poznatků z místního/sociálního šetření ÚP ČR, včetně

²⁵ Viz ust. § 37 písm. d) zákona o pomoci v hmotné nouzi

²⁶ Viz ust. § 2 odst. 6 zákona o pomoci v hmotné nouzi

stanoviska kurátora. Kurátor pro dospělé by měl zmapovat celkovou situaci klienta a doporučit částku, ke které by měl správní orgán přihlížet.

U této MOP se **nezkoumá okruh společně posuzovaných osob**. V těchto situacích uplatňuje žádost pouze jednotlivec (za nezletilé dítě jeho zákonný zástupce)²⁷.

Na MOP mají nárok při splnění stanovených podmínek v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (např. podmínky podle ust. § 3) osoby, které jsou **oprávněnými osobami** podle ust. § 5 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Kromě uvedených osob spadají do okruhu oprávněných osob pro MOP i osoby pobývající na území ČR v některém z „legálních režimů“ na základě zákona o pobytu cizinců (disponující např. povolením k dlouhodobému pobytu, povolením k pobytu na základě víz – vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území). **Všechny výše uvedené kategorie osob musí mít na území ČR zároveň bydliště.**

Výše MOP, kdy je osoba ohrožena sociálním vyloučením, se stanoví jednorázově **až do výše 1 000 Kč** s ohledem na okamžité nezbytné potřeby. V situaci, kdy osoba opouští např. vězení nebo školské zařízení, se celková výše MOP stanoví s přihlédnutím k úložnému a k prostředkům, které obdrží osoba při propuštění z těchto zařízení. Neznamená to však, že ÚP ČR bude paušálně vyplácet rozdíl částky vyplacené konkrétním zařízením a maximální výší MOP, vždy je třeba přihlédnout k individuální situaci osoby. **Součet MOP** poskytnuté osobám v této situaci **nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce** (tj. částku ve výši 13 640 Kč)²⁸. Avšak MOP sociální vyloučení je možné přiznat s ohledem na konkrétní situaci osoby opakovaně i v jednom měsíci, ale vždy je nezbytné individuálně posoudit situaci osoby.

Způsob výplaty provádí ÚP ČR převodem na platební účet určený žadatelem, v hotovosti, prostřednictvím poukázky na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby, prostřednictvím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě nebo přímou úhradou částek, k jejichž úhradě je příjemce nebo osoba společně posuzovaná v hmotné nouzi zavázána. Jestliže je potřeba MOP poskytnout ihned, což zřejmě bude v mnoha situacích, je nutné ji poskytnout v hotovosti pokladnou.

Společná ustanovení pro účely MOP

MOP je dávkou **jednorázovou**, na kterou vzniká nárok v okamžiku, kdy je osoba ÚP ČR uznána za osobu v hmotné nouzi, protože se dostala do některé ze sociálních situací uvedených v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (viz situace 1 až 6). To ale **nevylučuje její poskytnutí vícekrát v roce**. MOP se **vyplácí bezodkladně**²⁹, tzn., že k jejímu vyhodnocení a vyplacení může dojít i **v den podání žádosti** (záleží, o jakou situaci se jedná a zda je nutné finanční prostředky v rámci MOP poskytnout ihned).

²⁷ Viz ust. § 36 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi

²⁸ Viz ust. § 37 písm. e) zákona o pomoci v hmotné nouzi

²⁹ Viz ust. § 43 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

MOP se vždy váže ke konkrétní situaci spojené s výdajem, na který osoba (u některých situací společně posuzované osoby) nemá dostatek prostředků. Výdaj musí být v žádosti specifikován. V žádosti také musí být uvedena přesně požadovaná částka MOP. Pokud je v žádosti označeno více typů MOP, je potřeba od žadatele zjistit, o jaký typ MOP žádá a žádost s ním podle jeho vyjádření upravit. Žádá-li o více typů MOP, je nutné mu sdělit, že je nutné **pro každý typ MOP vyplnit žádost zvlášť**.

MOP se neposkytuje paušálně všem, kteří o ni požádají. Dávka se poskytuje na základě celkového zhodnocení individuální situace žadatele a odůvodněnosti konkrétního výdaje. V případě, kdy je MOP posuzována v rámci okruhu společně posuzovaných osob, je zapotřebí se zabývat stavem hmotné nouze nejen u žadatele o dávku, ale i osob společně posuzovaných³⁰. **Platí, že MOP lze přiznat osobě (společně posuzovaným osobám), jejíž příjem z výdělečné aktivity převyšuje částku životního minima, a tudíž jí nevznikne nárok na opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi**³¹.

Podstatná je skutečnost, že **posouzení**, zda se osoba považuje za osobu v hmotné nouzi pro účely MOP, **je v plné míře na ÚP ČR**. Dávka MOP je svojí povahou dávkou nenárokovou, závislou na správním uvážení ÚP ČR, toto konstatování však nelze zcela jednoznačně uplatnit u MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví. **Většina situací** je v zákoně o pomoci v hmotné nouzi uvedena **příkladem**, a proto **je na ÚP ČR, zda** v rámci správního uvážení osobu, která uvádí, že se v konkrétní situaci vyžadující MOP nachází, **uzná pro uvedený účel za osobu v hmotné nouzi** a zda danou situaci v odůvodnění oznámení/rozhodnutí vyhodnotí jako důvodnou či nedůvodnou pro přiznání dávky. Pro řádné zjištění skutkového stavu věci a přesvědčivosti odůvodnění **může ÚP ČR** s ohledem na povahu situace **provést sociální šetření** a vyžádat si tyto údaje (v souladu s § 50 zákona o pomoci v hmotné nouzi) od státních orgánů, obcí, krajů a dalších osob (škol, probační a mediační služby, intervenčního centra apod.).

Jak je již v textu uvedeno, **důležitou roli** při rozhodování o dávce MOP **může sehrát spolupráce mezi pracovníky ÚP ČR a sociálními pracovníky obecních úřadů** (tj. pověřených obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a újezdních úřadů). Zákon o pomoci v hmotné nouzi přímo zakotvuje povinnost mezi těmito orgány **bezplatně si vzájemně poskytovat informace potřebné k rozhodování ve věci hmotné nouze**³². Přitom mezi sociálními pracovníky obecních úřadů a zaměstnanci ÚP ČR **nevznikají vztahy podřízenosti a nadřízenosti**, ale vztahy směřující k nalezení optimálních řešení situace hmotné nouze osoby. Doporučuje se, aby se zaměstnanci ÚP ČR zkontaktovali s příslušnými sociálními pracovníky v dané obci a domluvili se na vzájemné spolupráci a principech, jakou pomoc a za jakých podmínek lze osobám ze strany těchto orgánů poskytnout. **Doporučení sociálních pracovníků obecních úřadů ohledně nároku na MOP může být uvedeno i v textu Standardizovaného záznamu sociálního**

³⁰ Např. v případě nepřiznání MOP na školní pomůcky do 1. ročníku odborného učiliště, nelze rozhodnutí o nepřiznání odůvodnit pouze skutečností, že matka z určitého důvodu nebyla považována za osobu v hmotné nouzi pro nárok na MOP. Je potřeba se vypořádat i se stavem hmotné nouze u společně posuzovaných osob.

³¹ Naopak může jít o domácnosti, které jsou aktivní, nicméně nízký příjem jim neumožňuje pokrýt jednorázové, specifické náklady – typicky pořízení předmětů dlouhodobé potřeby, zájmové a volnočasové aktivity dětí.

³² Viz ust. § 65 zákona o pomoci v hmotné nouzi

pracovníka, který je součástí aplikace hmotné nouze a který má také v rámci své činnosti používat ÚP ČR. **Stanoviska a podněty od sociálních pracovníků obecních úřadů tak mohou být rozhodující pro ÚP ČR vzhledem k posouzení situace hmotné nouze pro účely MOP.** Avšak o nároku na dávku nakonec rozhoduje ÚP ČR.

U hodnocení nároku na MOP je vhodné (tam, kde je to potřeba – tedy ve specifických, složitých případech a pokud to umožňuje personální situace) zprostředkovat jednání, na které mohou být přizváni sociální pracovníci obecních úřadů, popř. zaměstnanci SPOD, či další zainteresovaní odborníci a subjekty.

Pokud se ÚP ČR rozhodne MOP přiznat, měl by vzít **v úvahu i částku**, do které lze MOP poskytnout. Měla by to být taková výše, s kterou lze danou situaci vyřešit třeba i s finanční spoluúčastí osoby – s jejím přispěním dalších příjmů či dalších poskytnutých neúčelových dávek (např. ze systému státní sociální podpory, z důchodového pojištění). **Nesmí se stát, že dávka MOP bude poskytnuta v takové výši, že osoba nezvládne uhrazení nákladu, na který byla dávka MOP určena.** Při vyhodnocení nároku na MOP je nezbytné vzít v úvahu i způsob výplaty dávky, který musí být vždy v souladu s účelem pomoci.

Platí zásada, že na již **uhrazený náklad**, by se **zpravidla neměla poskytovat** MOP, protože osoba již prostředky k úhradě nákladu nepotřebuje. **Zcela výjimečně lze ale MOP poskytnout i v situacích, kdy osoba musela (byla nucena) již určitý náklad uhradit před podáním žádosti o MOP** či před jejím vyhodnocením. V této souvislosti by měl ÚP ČR ověřit, z jakých zdrojů žadatel náklad uhradil a náležitě tuto skutečnost vyhodnotit. V případě, že se jednalo o příspěvek na živobytí, měla by být MOP v případě splnění ostatních podmínek poskytnuta.

U MOP (viz situace 3 – 5) může ÚP ČR stanovit příjemci dávky **lhůtu**, ve které příjemce dávky **prokáže využití MOP**. Lhůta by měla být stanovena s ohledem na situaci příjemce a charakter výdaje, na který bylo v rámci MOP přispěno. Lhůta na prokázání využití MOP nebude stanovena v případě přímé úhrady.

Osoby, které jsou uznány za osoby v hmotné nouzi a jsou jim poskytovány buďto opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi nebo jednorázová dávka MOP, jsou podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, **zbaveny povinnosti úhrady regulačního poplatku za pohotovost.** Z toho důvodu by byla **v rozporu situace, obdrží-li osoba dávku MOP na úhradu regulačního poplatku, a přitom ji samotné oznámení o této dávce opravňuje k tomu, aby regulační poplatek nehradila.**

MOP by taktéž neměla být poskytována na úhradu léků, protože na základě stanoviska Ministerstva zdravotnictví má každý lékař možnost všechny zdravotní komplikace řešit lékem bez doplatku. V případě, že takový lék není možné ze zdravotních důvodů předepsat, může příslušná zdravotní pojišťovna uhradit ve výjimečných případech zdravotní péči, jinak zdravotní pojišťovnou nehradenou, je-li její poskytnutí z hlediska zdravotního stavu pojištěnce jedinou

možností. Toto stanovisko rovněž podporují judikáty Nejvyššího správního soudu³³. Obdobně se MOP **neposkytuje na zdravotnické zákroky** (např. operace), na kompenzační pomůcky, opravu kompenzačních pomůcek ani na úhradu jejich náhradních dílů.

Rozhodným obdobím, za které se zjišťují veškeré skutečnosti pro nárok a výši MOP, je **aktuální kalendářní měsíc** (tj. měsíc podání žádosti)³⁴. I při zjišťování příjmu tvoří rozhodné období **aktuální kalendářní měsíc**³⁵.

Místní příslušnost při řízení o MOP je **vázána na krajskou pobočku ÚP ČR** (jednotlivé kontaktní pracoviště v rámci krajské pobočky ÚP ČR) a řídí se místem, kde je osoba **hlášena k trvalému pobytu**. **Pokud však k situaci**, která vyžaduje poskytnutí MOP, **došlo mimo správní obvod krajské pobočky ÚP ČR**, v němž je osoba hlášena k pobytu, **je místně příslušnou ta krajská pobočka ÚP ČR** (jednotlivé kontaktní pracoviště v rámci krajské pobočky ÚP ČR), **v jejímž správním obvodu k situaci došlo**³⁶. V zásadě lze toto pravidlo uplatnit ve všech šesti situacích MOP. Znamená to tedy, že došlo-li k situaci, která vyžaduje poskytnutí MOP ve správním obvodu některého z kontaktních pracovišť konkrétní krajské pobočky ÚP ČR, je možné o tuto dávku požádat u jakéhokoliv kontaktního pracoviště v rámci této konkrétní krajské pobočky ÚP ČR.

Při poskytování MOP může osobě také vzniknout **přeplatek**, a to v případě nevyužití MOP k účelu, pro který byla určena (žadatel např. žádal o částku na zakoupení pračky a místo toho zakoupil televizor), popřípadě využije pouze její část³⁷. V takovém případě **je příjemce povinen MOP**, popřípadě její část, **vrátit ÚP ČR**. Pro jistotu účelového využití MOP se doporučuje plně respektovat zákonem stanovený způsob výplaty MOP (především využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání MOP v situacích 3, 4 a 5). Proto i k přeplatku u MOP, uvedené v situacích 3, 4 a 5, by mělo dojít pouze ve velmi ojedinělých případech.

V případě, že **příjemce MOP je také příjemce opakující se dávky** (příspěvku na živobytí nebo doplatku na bydlení), stanovuje zákon o pomoci v hmotné nouzi, že **částka neprávem přijatá v rámci MOP může být srážena z běžně vyplácené nebo později přiznané opakující se dávky**. Přitom po provedení srážky **musí povinné osobě zůstat částka ve výši existenčního minima**. Jestliže je opakující se dávka poskytována i pro společně posuzované osoby, musí těmto osobám zůstat rovněž částka ve výši existenčního minima. Jsou-li mezi společně posuzovanými osobami **nezaopatřené děti**, **musí pro ně zůstat částka ve výši jejich životního minima**, a to pro každé ze společně posuzovaných nezaopatřených dětí³⁸. Pokud by byla možnost srážet přeplatek na MOP z běžně vyplácené opakující se dávky, **doporučuje se srážky provádět v rámci příspěvku na živobytí**. Při srážení

³³ Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 39/2013 – 29 ze dne 18. 9. 2013 a č. j. 4 Ads 10/2015 – 29 ze dne 11. 2. 2015.

³⁴ Viz ust. § 10 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi

³⁵ Viz ust. § 10 odst. 2 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi

³⁶ Viz ust. § 67 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

³⁷ Viz ust. § 51 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi

³⁸ Viz ust. § 51 odst. 7 zákona o pomoci v hmotné nouzi

dlužných částek u doplatku na bydlení by mohla nastat situace, že by osobě vznikl dluh na nákladech na bydlení a hrozila by ztráta bydlení.

JUDr. Jiří Vaňásek

náměstek pro řízení sekce zaměstnanosti
a nepojistných sociálních dávek